

Бангкокска декларация – Няма здраве без орално здраве Към универсално здравно покритие за орално здраве до 2030 г.*

Ние, представителите на държавите-членки, присъстващи на Глобалната среща на СЗО за оралното здраве, проведена в Банкок, Тайланд, от 26 до 29 ноември 2024 г., изразяваме сериозна загриженост, че оралните заболявания засягат 3,5 милиарда души в световен мащаб. Тази ситуация поставя значителни предизвикателства пред общественото здраве за всички държави-членки на СЗО и подчертава критичната необходимост от справяне с оралните заболявания и състояния като част от по-широкото бреме на незаразните заболявания (НЗЗ), особено в контекста на подготвителния процес за Четвъртата среща на високо равнище на Общото събрание на ООН за превенция и контрол на НЗЗ през 2025 г. (4-та среща на високо равнище на ООН за НЗЗ). Използваме възможността от срещата в Банкок, за да:

1. **Изразим загриженост** за продължаващото разпространение на неудовлетворените нужди в областта на оралното здраве и техния социален градиент, като подчертаем спешната необходимост от засилване на усилията за намаляване на значителните здравни, социални, икономически и екологични въздействия на оралните заболявания върху здравните системи и обществата, както и върху здравето и благосъстоянието на индивидите, семействата, общностите и населението, с непропорционално голямо бреме върху хората, живеещи в уязвими, отдалечени, бежански, кризисни и маргинализирани ситуации.
2. **Признаем**, че въпреки напредъка след резолюцията на Световната здравна асамблея за оралното здраве от 2021 г. (WHA74.5) и текущите усилия на държавите-членки, агенциите на ООН, нестопанските организации и секретариата на СЗО, много общности продължават да срещат предизвикателства при предотвратяването на орални заболявания и осигуряването на равен достъп до основни, безопасни, качествени, ефективни и достъпни услуги за орално здравеопазване.
3. **Се съобразим** с ключовите политически декларации на органите на ООН относно НЗЗ и универсалното здравно покритие (УЗП), включително:
  - Политическите декларации от 1-ва, 2-ра и 3-та среща на високо равнище на ООН за превенция и контрол на НЗЗ (2011, 2014, 2018 г.);
  - Политическата декларация от 1-та среща на високо равнище на ООН за УЗП „УЗП: Движим се заедно към по-здравословен свят“ (2019 г.);
  - Политическата декларация от 2-ра среща на високо равнище на ООН за УЗП (2023 г.).

Освен това, ние се съобразяваме с ключови събития и технически препоръки, които са част от ръководения от СЗО процес „По пътя към 2025: Подготвителен процес за Четвъртата среща на високо равнище на ООН за незаразните болести (НЗЗ)“, включително Международния стратегически диалог за НЗЗ и Целите за устойчиво развитие (2022 г.), Министерската конференция на Малките островни развиващи се държави (SIDS) за НЗЗ и психично здраве и произтичащата от нея Бриджтаунска декларация (2023 г.), Глобалната техническа среща на високо равнище за НЗЗ в хуманитарен контекст (2024 г.) и Международния диалог за устойчиво финансиране на НЗЗ и психично здраве (2024 г.).

4. **Оценим и потвърдим** стратегическите насоки и консенсус на държавите-членки, отразени в Резолюцията на 74-тата Световна здравна асамблея относно оралното здраве (WHA74.5) от 2021 г., Глобалната стратегия за оралното здраве от 2022 г. (WHA75 (11)) и Глобалния план за действие за оралното здраве 2023-2030 г. (WHA76 (9)). Тези документи ще служат като основа за укрепване на политиките и програмите за орално и обществено здравеопазване, здравните системи и предоставянето на услуги в контекста на първичната здравна грижа и УЗП през следващите години.
5. **Потвърдим своя ангажимент** да предприемем смели действия срещу НЗЗ в съответствие с националния контекст и приоритети, включително изпълнението на Глобалния план за действие за оралното здраве 2023-2030, в съответствие с Програмата за устойчиво развитие до 2030 г., като осигурим универсален достъп до и достъпност на основни грижи за орално здраве.
6. **Подчертаем**, че насърчаването на оралното здраве и превенцията и управлението на оралните заболявания трябва да се третират с неотложност, като се признае значителното им въздействие върху общественото здраве и необходимостта от ускорени действия, като част от по-широките усилия за проектиране и изпълнение на мерки за обществено здраве, които могат да намалят бремето на НЗЗ.
7. **Повторим значението** на актуализираното меню от политически опции и икономически ефективни интервенции за превенция и управление на НЗЗ (т.нар. „най-добрите практики“ на СЗО), включително първия набор от интервенции за орално здраве като част от последната актуализация на „най-добрите практики“ и други препоръчани интервенции за превенция и контрол на НЗЗ в Глобалния план за действие за НЗЗ 2013–2030.
8. **Призовем** за координирани глобални, регионални и национални действия от всички заинтересовани страни за интегриране на основни пакети от ползи за оралното здраве в националните рамки на УЗП до 2030 г., в съответствие с принципите на Глобалния план за действие за оралното здраве 2023-2030.

9. **Инвестираме** в устойчиви и устойчиви здравни системи, базирани на подхода на първичната здравна грижа, за да подкрепим универсалния достъп до основни услуги за орално здравеопазване за всички и да насърчим навременната и справедлива наличност на качествени и достъпни основни дентални медикаменти и препарати, ръководени от Списъка на основните медикаменти на СЗО и в съответствие с националните и поднационалните контексти.
10. **Се справим** с търговските, социалните, икономическите, екологичните и други детерминанти, които оказват отрицателно и несправедливо въздействие върху здравето и благосъстоянието, като ангажираме съответните заинтересовани страни в усилия на цялото общество за предотвратяване и смекчаване на въздействието, в частност на нездравословните храни и други индустрии върху оралното здраве и НЗЗ.
11. **Потвърждаваме** значението на съгласуването на националните приоритети за изследвания в областта на оралното здраве с целите на общественото здраве и контекста на здравните системи, насърчавайки основани на доказателства, мултидисциплинарни изследвания за преодоляване на бариерите за достъп, неравенствата в оралното здраве и ефективната интеграция на основни услуги за орално здравеопазване в системите за първична здравна грижа, като същевременно се използват цифрови технологии за подобряване на изследванията и практиката.
12. **Приоритизираме** екологично устойчиви практики за орално здравеопазване и инициативи, които насърчават ефективното използване на природните ресурси, като вода и възобновяеми енергийни източници, където е възможно; използването на безопасни и екологично устойчиви консумативи и продукти за орално здраве; устойчиво управление на отпадъците; намаляване на въглеродните емисии; и постепенното премахване на денталната амалгама, съдържаща живак, в съответствие с инициативите на ООН относно климатичните промени и здравето на планетата.

Глобална коалиция за орално здраве

13. **Приветстваме** досегашната работа по разработването на работните механизми на Глобалната коалиция за орално здраве, форум, организиран от СЗО, който има за цел да продължи напредъка и да засили колективните усилия за изпълнението на Глобалния план за действие за оралното здраве 2023-2030 в страните чрез споделяне на знания, сътрудничество, координация и обединено застъпничество.
14. **Подкрепяме** усилията на СЗО за разработване на цялостен и последователен подход сред държавите-членки, агенциите на ООН и нестопанските участници, включително неправителствени организации, академични и изследователски

институции, филантропски фондации и частни компании, за провеждане на действия, ориентирани към резултати, и ефективно застъпничество за постигане на универсално здравно покритие за оралното здраве в страните.

Призив за действие: Към универсално здравно покритие за орално здраве до 2030 г.

15. **Призовем държавите-членки** да разработят и изпълняват национални пътни карти за оралното здраве, съобразени със специфичния им контекст, като приоритизират оралното здраве в националните здравни политики и стратегии, използвайки устойчиво финансиране и разширени ресурси за НЗЗ, и осигурят интеграцията на основни, безопасни, качествени и достъпни услуги за орално здравеопазване в националните пакети на УЗП, като по този начин утвърдят, че оралното здраве е част от фундаменталното право на здраве и неразделна част от устойчивото развитие.
16. **Насърчим и подкрепим** Секретариата на СЗО да продължи да играе критична роля в предоставянето на техническа подкрепа и мониторинг на напредъка по интеграцията на оралното здраве в рамките на УЗП и НЗЗ, както и като част от програмите на СЗО.
17. **Насърчим СЗО** да укрепи капацитета на своите регионални и национални офиси за подкрепа на държавите-членки чрез стратегии за сътрудничество, които включват оралното здраве, и да насърчи диалога за прилагането на ключови инициативи за НЗЗ, включващи оралните заболявания.
18. **Призовем агенциите за развитие и агенциите на ООН**, сътрудническите центрове на СЗО и нестопанските участници да подкрепят националните и регионалните инициативи, особено в условия на ограничени ресурси и в малките островни развиващи се държави (SIDS).
19. **Насърчим ролята** на организациите на гражданското общество в застъпничеството за интервенции, базирани в общностите, когато е подходящо, да подкрепят тяхното изпълнение и да гарантират, че гласовете на населението, особено тези, живеещи в уязвими, отдалечени, бежански, кризисни и маргинализирани ситуации, са включени в процесите на вземане на решения.
20. **Подчертаем**, че частните предприятия имат значителна роля в разширяването на справедливия достъп до достъпни и качествени продукти за орално здраве, дентални лекарства и препарати, и привеждането на своите бизнес практики в съответствие с целите на общественото здраве за подобряване на резултатите от оралното здраве, като същевременно се спазват принципите за управление на конфликтите на интереси, включително чрез използване на инструментите на СЗО за подкрепа на държавите-членки в тяхното взаимодействие с частния сектор.

21. **Призовем** държавите-членки да разгледат и управляват индустриалното влияние върху оралното здраве и НЗЗ, което беше признато като една от основните бариери за отговор на НЗЗ по време на Третата среща на високо равнище на ООН за НЗЗ през 2018 г.

Очаквания за Четвъртата среща на високо равнище на ООН за НЗЗ през 2025 г. и след това

22. **Признаем значимия етап**, който представлява предстоящата Четвърта среща на високо равнище на ООН за НЗЗ, и приветстваме вниманието към превенцията и управлението на оралните заболявания в подготвителния процес, водещ до тази среща.

23. **Да призовем** оралните заболявания, заедно с мерките за обществено здраве за тяхната превенция и управление, да бъдат отразени в Политическата декларация на Четвъртата среща на високо равнище на ООН за НЗЗ, поради високото и неравномерно бреме и необходимостта да се осигури орално здраве чрез подход, насочен към хората и първичната здравна грижа, който отговаря на нуждите на хората с НЗЗ през целия им живот. Такова признание е от съществено значение за постигане на целта за универсално здравно покритие за орално здраве до 2030 г.

24. **Насърчим държавите-членки и СЗО** да подчертаят ролята на захарта като основен компонент на нездравословните храни, който не само увеличава честотата и разпространението на кариесите, но и утежнява, заедно с други рискови фактори като употреба на тютюн и алкохол, бремето на други НЗЗ.

25. **Признаем и отговорим** на нарастващата коморбидност между оралните заболявания и други НЗЗ, тъй като тази двупосочна връзка значително влияе върху общите здравни резултати и подчертава необходимостта от интегрирани и междудисциплинарни стратегии в промоцията, превенцията и грижата.

26. **Призовем за включване** на три референтни цели, свързани с оралното здраве, в разработването на обновената Глобална рамка за мониторинг на НЗЗ, в съответствие с националния и поднационалния контекст и приоритети:

- 1) До 2030 г. 80% от световното население да има достъп до основни услуги за орално здравеопазване като част от УЗП (Глобална цел А).
- 2) До 2030 г. да се постигне относително намаление с 10% на комбинираното глобално разпространение на основните орални заболявания и състояния през целия живот (Глобална цел В).
- 3) До 2030 г. 50% от страните да прилагат мерки, насочени към намаляване на приема на свободни захари (Глобална цел 2.1).

27. **Насърчим пълната интеграция** на приоритетите за орално здраве в оформянето на дневния ред на Третата среща на високо равнище на ООН за УЗП през 2027 г. и в дискусиите за здравната програма след 2030 г.

Ангажменти за ускорени действия в областта на оралното здраве

В съответствие с Глобалния план за действие за оралното здраве 2023–2030, ние потвърждаваме своя ангажимент да предприемем конкретни действия, съобразени с националния контекст, приоритети и капацитет, в следните седем стратегически области:

1. Управление на оралното здраве

- **Укрепване на лидерството** за устойчиво национално финансиране и увеличени ресурси за НЗЗ, включително чрез използване на по-широки усилия за финансиране на националните здравни системи, като се приоритизират безопасни, ефективни, качествени и достъпни услуги за орално здравеопазване и превенция и се гарантира, че оралното здраве е приоритет в рамките на УЗП и НЗЗ, съобразени с националните приоритети.
- **Разработване или актуализиране на национални политики за орално здраве и финализиране на националните пътни карти за оралното здраве**, като се гарантират редовни актуализации на СЗО и се използва техническа помощ, когато е необходимо.

2. Насърчаване (промоция) на оралното здраве и превенция на заболявания

- **Разширяване на политиките и програмите**, насочени към ключови рискови фактори за оралните заболявания, като нездравословни диети, висок прием на захари, употреба на тютюн и вредна употреба на алкохол, както и техните подлежащи социални и търговски детерминанти.
- **Прилагане, поддържане и разширяване, където е необходимо**, на приобщаващи, базирани в общността и доказателствено обосновани инициативи за насърчаване на оралното здраве, включително ефективни практики за самообслужване и подходи, които могат да отговорят на нуждите на населението през целия живот с акцент върху равенството.
- **Разработване или актуализиране на национални насоки** за оптималното използване на флуориди за оралното здраве, като се отговаря на националните контексти и нужди на населението.

3. Здравна работна сила

- **Интегриране на планирането** за предоставянето на основни услуги за орално здравеопазване в националните стратегии за здравната работна сила, включително възможности за разширяване на капацитета на здравните работници за предоставяне на превантивни и базирани в общността грижи в публичния и частния сектор; също така използвайки възможностите за развитие на капацитета чрез Академията на СЗО.
- **Инвестиране в обучение, базирано на компетенции, и стратегии за задържане** на здравни работници в областта на оралното здравеопазване, които насърчават динамични и отзивчиви модели на грижа чрез споделяне на задачи, разнообразие на уменията и интеграция в системи за здравеопазване, ориентирани към първичната здравна грижа, които са адекватно финансирани; и подчертаване на баланса между половете и разнообразието в работната сила, особено в управлението и лидерството.

4. Орално здравеопазване

- **Интегриране на основни услуги за орално здравеопазване**, включително промоция, превенция, ранно откриване и управление, в пакетите за универсално здравно покритие с акцент върху първичната здравна грижа.
- **Приемане на икономически ефективни и справедливи модели за предоставяне на услуги**, чрез увеличаване на наличността и достъпността на основни и качествени дентални лекарства и препарати, включително актуализация на националните списъци с основни медикаменти, ръководени от Списъка на основните медикаменти на СЗО, с цел намаляване на плащанията от джоба.

5. Информационни системи за орално здраве

- **Укрепване на националните системи за наблюдение на оралното здраве**, за да се проследява разпространението на заболяванията, да се осигурява разработването на програми и политики, базирани на доказателства, достъп до качествени услуги и повишаване на ефективността на интервенциите в общественото здраве.
- **Определяне на ясни национални цели за оралното здраве**, които да отговарят на националния контекст и са съобразени с глобалните цели на Глобалния план за действие за оралното здраве 2023-2030, както и измерване на напредъка чрез интегрирана система за мониторинг заедно с други НЗЗ.

6. Изследователски програми за оралното здраве

- **Подпомагане на изследванията** на ефективни, доказани интервенции за превенция и управление на оралните заболявания и разработване на национални изследователски стратегии за оралното здраве в подкрепа на програми на ниво население.
- **Институционализиране на рутинното използване на данни, доказателства и резултати от изследвания** за подкрепа на вземането на решения, основани на доказателства, за оралното здраве на всички нива.

7. Орално здраве и околна среда

- **Установяване или укрепване на междуведомственото сътрудничество** за постепенно намаляване или премахване, където е възможно, на използването на дентална амалгама в съответствие с Конвенцията от Минамата за живака.
- **Насърчаване на превантивни, по-малко инвазивни, устойчиви към климата, екологично устойчиви и безопасни грижи за орално здраве**, чрез приемане на продукти без живак, минимизиране на използването на пластмаси за еднократна употреба и материали, които не се разграждат, отговорно управление на отпадъците, ефективно използване на природните ресурси и намаляване на въглеродните емисии.

Приета в Банкок, Тайланд, на 29 ноември 2024 г.

*Неофициален превод от д-р Николай Шарков